

1216

F. BRÎNZEU

ITALIA ȘI SUFLETUL ROMÎNESC

Extras din
„Primăvara Banatului“ III, 8

LUGOJ
TIPOGRAFIA „MINERVA“, GH. ȚĂRAN
1941

019.0.09
B 83

F. BRINZEU

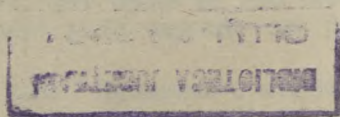

494189Z

ITALIA ȘI SUFLETUL ROMÎNESC

Extras din
„Primăvara Banatului“ III, 8

hgh. 189

LUGOJ
TIPOGRAFIA „MINERVA“, GH. ȚARAN
1941

P/B83

Italia și sufletul românesc*)

Afecțiunea sufletului românesc față de Italia este un fapt legat de atributele evidenței. Se poate pleca dela el, ca dela o dată cert stabilită, în așa fel, ca să n'o mai întemeiezi pe dovezi, ci să te mulțumești a-i sonda rădăcinile și a-i concretiza modalitatea. O istorie a iubirii românești față de Italia, în genul cum se scrie în apus istoria sentimentului religios, de pildă, ar fi o lucrare de proporții, extrem de interesantă, dar necesitând erudiție, cum și o îmbrățișare cât mai bogată de fapte. Această „istorie“ rămîne să fie scrisă cîndva, de unul care ar face mult pentru lămurirea fireștilor noastre orientări spre occident. În paginile următoare, își face cale o ambiție mult mai modestă, nevoia de-a caracteriza legăturile spirituale romîno-italiene, cercetate unilateral, dela noi spre ei. E o axiomă iubirea noastră pentru Italia. De ce apare ea atît de stăruitor? Care-i puterea ei de vibrație? Să prinzi temeuriile și să conturezi natura specială a unui atașament, nedesmințit suflătește niciodată la acest popor românesc, chiar dacă izolate și trecătoare atitudini contrare s'ar fi putut produce, iată ce poate ispiti pe cineva. Un asemenea scop, atrage după sine un anumit criteriu de selectare a mărturiilor, care trebuie să vină dela cei mai aleși reprezentanți ai neamului și în expresia cea mai caracteristică a simțirii lor.

De cînd iubim Italia? Răspunsul e simplu și firesc: de cînd suntem creștini, de cînd ne-am pomenit pe aceste meleaguri de Dacie romanizată, dela începuturile noastre naționale. Romîni n'au așteptat cercetările antropologice și nici indicele sanguin, instrumente cu care știința de azi sondează tainele rasei, cu rezultate mai mult sau mai puțin satisfăcătoare de altfel, ci, dela un anumit moment al istoriei lor, deodată cu primii cronicari, ei s'au pătruns de ideea originilor romane și dela această idee nu s'au abătut cu totul niciodată. Factorul „rasă“, adînc întemeiat în inimi, explică în deajuns — el singur — statornicia simțirii noastre italiene.

*) Idei dintr'o conferință, ținută în cadrele Institutului de Cultură Italiană, secția Lugoj, în ziua de Duminică, 7 Decembrie 1941, cu ocazia inaugurării anului academic.

În această ordine de idei, ar mai fi poate un temei de explicație: subconștientul colectiv. Ipoteză seducătoare aceasta, deși greu de dovedit. Coloniștii romani, veniți în bogata țară ingenunchiată, au adus cu ei chipul drag al țării de origine. Bunicile povesteau desigur nepoților despre țara cu soare. În contrast cu o climă mai aspră, oamenii aceia se vor fi gândit la dulceața unei alte clime. Prestigiul Romei, din centrul unui imperiu mondial nu putea dispărea cu totul. Oamenii uită, dar depun în subconștient. Popoarele uită și ele; unde-i subconștientul lor? Vechiul „imperator“ trăiește azi în basme, ca „împărat“. Italia să nu fie oare, țară de basm? Țara cu „tinerețe fără bătrânețe“ și „vieață fără de moarte?“

Trebue să așteptăm veacul al XVII-lea, pentru ca imaginea pierdută a Italiei, să reînvie, cu încetul.

Contactul se reia pe calea îndepărtată a originilor. Pe vremea lui Vasile Lupu, Grigorie Ureche aruncă știuta exclamație de mîndrie: „Dela Rîm ne tragem“. O spune un boier moldovean, cu studii clasice, deci bine informat privitor la antichitatea romană. Indirect datora tot Italiei marea sa descoperire („Sermo adhuc genti romanus est...“, „Valachi lingua utuntur Italica“, spusese, de pildă, Enea Silvius Piccolomini. Cf. mai nou Virgilio Maxim *I Romeni e la Santa sede nel secolo XV*, Tipografia Poliglotta Vaticana, 1940, pag. 8).

Mai tirziu, în vremi de încercare și nesiguranță, Miron Costin, boier din generația următoare, intuește și mai profund povestea originii noastre și — firește — e mai adînc fiorul care-l cutremură. Cu multă demnitate respinge legenda odioasă a provenienței tîlhărești, acela care văzuse cu ochii picioarele podului lui Traian!

Adus să vorbească și de Italia, iată cu ce accente se exprimă: „Este țara Italiei plină, cum se zice, ca o rodie, de cetăți și orașe iscusite; mulțime și desime de oameni, tîrguri vestite pline de toate bișugurile. Pentru mari iscusenii și frumusețări, pămîntului aceluia, i-au zisu-i *Ratul pămîntului*. Italia, a căruia pămînt, orașele, grădinele, tocmelile la casele lor, cu mare desfătăciune traiului omenesc, n'are toată lumea. Văzduh supt ceriu blind, voios și sănătos; nice călduri prea mari, nice erni prea grele. De grîu, vinuri dulci și iușoare; untdelemn mare bișug și de poame de tot felii: chitre, năramze, alămâi și zahar.

Oameni iscușiți peste toate neamurile, stătători la cuvînt, neamăgei, blînzi, cu oamenii streini nămeriți dintr'alte țări îndată tovarăși, cum ar hi de ai săi, cu mare omenie; suptiri, pentru aceia le zic gentiloni, cum zic Grecii celebii, și la războaie neînfrinți erau într'o vreme, cum vei afla la istoriile Rîmului de vei ceti de dînșii. Aceia țară este acmu scaunul și cuibul a toată dăscălia și învățatura — cum era într'o vreme Athina la Greci, acmu Padova în Italia, și de alte iscusite și trufașe meștersuguri“. (M. Costin *De neamul Moldovenilor*. Ed. C. Giurescu, Buc., 1914).

LIBRĂRII NAȚIONALE
BUCUREȘTI

Baroc și luxuriant, cu presărări de fericite comparații, cu delicioase enumerări de gust arhaic, într'o frumoasă desordine, care țese capricios motivele laudei, fragmentul citat mai sus e un imn cald, cel dintii pe care un Român l-a intonat Italiei. Avîntul de odă se trădează la fiecare pas, adjectivele, ca și epitetele, abundă, acumularea chiar, e un procedeu retoric. Italia e „Raiul pămîntului“; așezăminte și gospodării ca acelea „n'are toată lumea“, cît despre oameni, ni se spune că sunt „iscușiți peste toate neamurile“. În stilul acesta naiv-hiperbolic, sufletul românesc al veacului al XVII-lea își revarsă plinul admirației sale pentru Italia. Cîtă iubire în caracterizarea pămîntului, în lauda oamenilor și slăvirea culturii și ce delicat se face trimiterea la „istoriile Rimului“! Iar dacă ar fi vreo îndoaială, cu privire la sinceritatea totală a acestor rînduri, ajunge să cetim, ceva mai departe, replica, pentru a fi convinși de adevărul simțirii:

„Cată-te dară, acmu cetitoriule, ca într'o oglindă și te privește de unde ești, lepădînd dela tine toate celelalte basne cîte unii au însemnat de tine de neștiință rătăciți, alții de zavistie, care din lume între neamuri n'au lipsit niceodată, alții den buiguite scripturi și deșerte“.

Substratul afectiv al atașamentului nostru față de Italia trebuie deci căutat, în elementul de rasă, amintit mai sus, Italia fiind considerată la noi o veche patrie de origine, iar intensitatea simțirii trebuie explicată prin flacăra iubirii de frate.

Padova, pe care Costin o pune, ca izvor de cultură („cuibul a toate dăscăliile“), alături de vechea Atenă, va atrage la studii pe Constantin Cantacuzino, fiul Postelnicului. Prin el, sufletul românesc se apropie de cultura Italiei. Din jurnalul său de student, rezultă prea puțin ce sentimente nutrea Stolnicul față de Italia, suntem însă în drept să bănuim că sufletul lui ales a gustat din plin frumusețile naturale și artistice ale țării, cum simțul lui politic, va fi avut și el de învățat din exemplul italian.

Cu latinisții, se reia firul studiilor în Italia. Aceștia însă își poartă ochii departe, spre Italia veche, aceea a imperialismului roman, de unde scot temeieri de mîndrie românească.

Din vremea lor, trebuie însă desprins Ion Budai-Deleanu.

Dacă e adevărat că „Țiganiada“, sub vălul alegoriei, ascunde intenții politice: un îndemn la unire pentru Romîni și săgeți trimise tiranilor, urmărind astfel ținte asemănătoare cu Tassoni: „incitare apertamente gl' Italiani ad unirsi concordi sul odio contro lo straniero oppressore“ (C. Radu, *Influența italiană în „Țiganiada“ lui Budai-Deleanu*, Focșani, 1925, 7, 9) atunci avem o dovadă că Italia a sprijinit iredentismul nostru, cum va face și mai tîrziu, prin Alfieri.

Intr'adevăr, „Il 1836 si rappresentavano a Bucarest per la prima volta, tradotte in rumeno altre due tragedie alfieriane: la Virginia e il Saul (R. Ortiz *Per la storia della cultura italiana in Rumania*, Buc.

hg. 189

1916, p. 300). Ni se spune, în continuare, că însuflețirea patriotică a izbucnit violentă, amenințătoare, neașteptată și după protestul consulului rusesc, teatrul lui Eliade a fost constrâns să-și întrerupă reprezentațiile. Alfieri, dascălul patriotismului italian, exalta și la noi simțul independenței față de jugul străin.

Prin Budai-Deleanu și mijlocitorii teatrului alfieresc la noi (I. Eliade Rădulescu și C. Aristia), sufletul românesc a încheiat cu Italia cea dintâi alianță politică!

În epoca de fierbere a Regulamentului, să ne apropiem de cei doi animatori ai societății, de necontestatii șefi de generație, care au fost Asachi și Eliade.

Legăturile celui dintâi cu Italia sunt strânse. Foarte probabil ardelean de origine, Asachi cercetează Italia cu ochiul iubirii de strămoși, dar nu rămâne străin nici de impresii ale actualității. „Obosit de umblare și de admirare, m'am încredințat că o singură vieață nu ajunge spre observarea capodoperelor artei și a fenomenelor naturii acestei țări clasice“ (apud E. Lovinescu, *Gh. Asachi*. Buc. Cartea rom. 1921, 24). În cursul celor trei ani petrecuți acolo (1808—1811) el își însușește literatura italiană, ia parte la vieața literară romană și cultivă nestinsa lui dragoste pentru frumoasa Bianca, „Leuca“ sonetelor lui petrarchiste.

Asachi este indicat astfel, și prin locul de frunte pe care îl ocupă printre contemporani și pentru că fusese în măsură să cunoască realitățile italiene, să ne dea măsura iubirii românești pentru Italia.

Fără mirare, întâmpinăm imnul lui din 1809, *Către Italia*, scris tinerește, avîntat, în anul debarcării pe pămîntul Peninsulei:

*Vă urez frumoase țărături ale-Ausoniei antice,
Conjurate de mări gemeni, împărțite de-Apenin
Unde lângă dafin verde, crește-oliivul cel ferice,
Unde floarea nu se trece sub un cer ce-i tot senin,
Unde mândre monumente ale domnițoarei ginte,
Înviază mi icoane la aducerea aminte.*

*Vă urez!... că cine poate, fără dar, făr' umilință
Acea pulbere să culce, al Eroilor mormînt?
Ce în curs de ani o mie au stătut în biruință,
Ș'astăzi vii sînt prin exemple de virtute și cuvînt
Încît în asemănare nu au fost sub orice nume
Mai măreț nimic, nici trainic, de cînd omul este'n lume...*

*Între surupate temple, obelisce și coloane;
Ca un turn de fer, întreagă stă coloana lui Traian
Pe ea văd Istrul se pleacă lassienei Legioane
Cum cu patria sa pere-a Decebalului oștean.
Și cum în deșarta Dacie popor nou se 'ntemeiază
De-unde limba, legi și nume a Romînilor derază.*

*Cînd în codru vechiu stejarul au răpus de bătrînețe
Din a sa mănoasă fără să cresc plăcute floricele,
Așa după Romei paos, în alese frumusețe
Răsărit-au noi luceferi: Ariost și Rafaele
Galileu, Columb; și Italiei, ce prin genia lor luce,
Ca'n vechime, lumea astăzi necurmat tribut aduce.*

Sensibilitatea lui Asachi este „latinistă”, în această odă: între Italia modernă și cea antică, preferințele lui merg — evident — spre cea veche. Nu uită pitorescul țării: „Vă urez frumoase țăr-muri... conjurate de mări gemeni, împărțite de-Apenin”, — recunoaște o persistență de virtuți: „Ș' astăzi vii sunt prin exemple” și, mai ales, derivă excelența artistică, literară și științifică a Italiei, din moștenirea veche. Puntea pe care o aruncă Asachi spre clasicismul roman:

„Ș' Italiei ce prin genia lor luce, Ca'n vechime lumea astăzi necurmat tribut aduce” caracterizează, în felul lui Costin, stratul în care crește iubirea românească: conștiința comunității de origini.

Are însă Asachi o pagină, scaldată în lirismul trecerilor, a cărei descoperire o datorăm d-lui E. Lovinescu. În ea vorbește Asachi, cu timpurile albite ale vârstei de 51 de ani:

„Va veni ziua în care se va stinge focul vinelor mele, în sînul meu va locui iarna, fulgii cei albi îmi vor împresura timp-
plele și negurile vor întuneca ochiul meu.

În mormintele cele așezate zac prietenii, numai eu am rămas ca un singuratic spic, pe care săceritorul a uitat a-l tăia! Un nou neam a răsărit, cu nouă dorințe și idei nouă; plin de mirare aud nume nouă și viersuri nouă; sunetul numirilor celor vechi au trecut, precum m'am trecut și eu însumi, poate că sunt de puțini cinstit, de mulți defăimat și de nimeni iubit?

Și iată către mine săltînd vin tinerii cei cu înflorită față și cu mîna mea cea tremurătoare puindu-mi harfa, îmi zic:

„De mult ai tăcut, bătrînule, ia cîntă-ne iar viersuri despre visurile juniei tale”

Atunci apuc harfa, plăcerile cele vechi se trezesc, negurile pier, lacrimile răsar iar din ochii mei cei stinși, în sînul meu se răsprimăvărează, tonuri dulci și duioșii tremură de pe coardele harpei, iar mi se înfătoșează rîul cel galben, palaturile de marmură, zînele cele frumoase și cînt viersuri de Italia!

Acesta va fi cîntecul meu cel de pe urmă, stelele mari vor lumina ca în nopțile tinerețelor mele, raza ce răsare a lunii îmi va atinge fața și cîntecele trecutelor privighetori, ca un eho vor răsuna din depărtare, atunci ochii mei doritori de repaos se vor închide și sufletul se va înălța ca tonul harfei mele.

O arbure va umbri piatra pe de al meu mormînt, aș fi dorit să fiu un dafin, însă acesta nu crește în patria mea!

Acolo vor șede a zi doi înamorați, pasărea care pe ramuri se leagănă, tace, și arburea încă răspîndește un freamăt preste fericiții, care nici au un minut de a ceti înscrisul pietrii mele.

Dar mai în urmă, cînd tînărul va pierde pe a sa iubită, atunci se va înturna iar la a mea arbure, va suspina, va plinge, va privi la piatră mult și adeseori și va ceti înscrisul :

El a iubit floarea din cîmpul Italiei!" (117—118).

Un adevărat testament literar, pătruns de solemnitatea marilor retrospective, plin de duișoia unui lirism cu parfum de melancolie. Viziunea bătrîneții așteptate, cu tot cortegiul ei de consecințe, e desfășurată în spiritul implacabil al lucrului ce trebuie să vie. Strigă apoi accentele singurătății și se evocă neînduratul „seceritor“.

Nimic încărcat sau artificial în acest stil înflorit, prin care destinul unei vieți de om e transpus în termeni de natură înconjurătoare, decurgînd de aici nu știu ce tragică măreție a destinului. Efectele timpului care primenește, nu puteau fi exteriorizate mai palpabil, decît prin mirarea omului depășit, cum zădărnicia unei vieți de sbucium, răsare din bilanțul sentimentelor ce vezi că îți le arată societatea.

Din atîta bătrînețe amărită, Asachi se refugiază în lumea vise-lor din tinerețe și atunci, ca o mîngăiere, îi revin amintirile italiene.

Așa de tare s'a legat un suflet de Român, de Italia, în forme atît de durabile și adînci, cu vigoare neștearsă și sub semnul in-destructibilului, încît extazul morții, fiorul clipei din urmă chiar, se înfrățesc cu evocarea unei țări așa de frumoase.

„Acesta va fi cîntecul meu de pe urmă“, iată o formulă care vădește toată seriozitatea solemnă a dispozițiilor testamentare. Chiar dacă evocarea celor doi iubiți, din partea a doua, ar scădea, printr'un procedeu vetust, farmecul durabil al rîndurilor precedente, rămîne totuși, caracteristic, scopul: să pună în lumină atașamentul și permanența unor impresii legate de Italia.

Dela oda din 1809, la testamentul din 1839, din clipa descoperirii și pînă la regăsirea cu ochi de bătrîn a Italiei, Asachi dă măsura unei fidelități nesdruncinate și a unei adîncimi de simțire, caracteristice pentru felul cum bate uneori inima romînească.

La rîndul său, Ion Eliade Rădulescu, aruncă biblice exclamații ca acestea: „Sărmană Italie! Sărmană Romînie! amîndouă împărțite, amîndouă sfișiate, cîrmuite de atîția despoți!“ Sau: „O! Italie, O! Romînie! Împărțitu-s'au vestmintele voastre și pe cămașa voastră au tras sorți. Tiranii voștri v'au sfișiat și sateliții lor v'au adăpat cu fiere“. (*Amintirile și impresiile unui proscris* Buc. f. a., 116). Sunt accente de simpatie acestea, din partea unuia care a tîns la derivări spre lumea practicului. „Italienismul“ ortografic al lui Eliade e prea cunoscut și „Paralelismul“ între dialectul romîn și cel italian, din 1841, cu robirea totală a limbii noastre la ce este a Italiei, decurg tot dintr'o fraternitate, bazată pe origini comune.

În această epocă, între 1835 și 1844, un Ardelean inteligent străbătea țările Europei, în călător curios.

Inzestrat cu simțul pitorescului, Italia îl impresionează viu : „Catedrala de aici (Duomo di Milano) n'are păreche în lume“. Cimitirul genovez se învrednicește și el de laudă : „Mi-a părut rău că n'am murit, să mă fi înmormântat în acel loc de repaus, doar cel mai frumos de pe fața pământului“ și de adausul : „Nu știu dacă poate fi Raiul mai frumos!“.

Ce curios se leagă ideile lui Codru Drăgușanu de ale cronicarului din Moldova !

Același entuziasm, condensat în viziunea edenului pămîntesc, și aceeași mîndrie : „Și-ți scriu numai despre Roma, mama noastră, și despre Traian, părintele nostru. Ar fi și păcat, în scurtul timp ce-s aici, a mă ocupa cu lucruri mici. Și ce nu e mic pe lângă Roma și pe lângă Traian?“.

Factorul „rasă“ stăruie, la Codru Drăgușanu, întocmai ca la cronicari și Asachi, la baza dragostei pentru Italia. Concordanța aceasta de idei trădează ceva din permanența unor izvoare de iubire.

Dela „maica Roma“ până la „vița latină“ e abia un pas. Codru Drăgușanu pune astfel răspicat ideea solidarității latine : „Vița latină, necontestat, e aceea care preponderează în Europa, în toată privința. Aceasta are cea mai multă putere, pentru că a absorbit multe popoare.... dar, în ultimă analiză, la toate le făcu de cap, toate cedară tenacității și vitalității viței latine, care e menită a absorbi încă și restul altor popoare, însă de aici înainte și prin cultură, spre care pășește cu răpegiune“.

Prin astfel de idei, Codru Drăgușanu ne apropie de Alecsandri.

Pentru a caracteriza atitudinea față de Italia a Bardului dela Mircești, vom recurge din plin la studiul bogat și interesant al d-lui Al. Marcu, (*V. Alecsandri și Italia*, An. Ac. Rom., S. III. Tom. III Mem. 9, București 1927).

Prin firea lui și prin originea ce și-o atribuia, Alecsandri era adus să aibă față de Italia un adevărat cult.

De trecerea lui prin Florența se leagă impresii, din care va răsări, pe la 1840, *Buchetiera din Florența*. În această nuvelă romantică, imnul de cerească laudă, intonat încă de Miron Costin, revine : „El în trecerea sa prin Italia, gustă o vieață nouă, necunoscută ; și cînd ese de pe țărmurile acelu pămînt poetic, atunci i se pare că s'a visatsburînd printr'o cîmpie *îmbogățită de toate podoabele raiului*“.

Din Venezia, Neapoli și Sicilia, el face cadrul mării lui iubiri nfericite pentru Elena Negri.

Iarăși o voce care sună familiar :

*Dar mai ales îi place [sufletului] uimit să se închine
Acelor două țărături de suvenir pline,
Neapoli, Veneția, poetice surori
Ce 'n inimile noastre deșteaptă dulci fiori*

*O, Negri, scumpe frate, cît vom trăi în lume
Cu multă înduioşare şopti-vom aste nume,
Şi cîte ori în vieaţă cu drag le vom şopti,
Cu drag unul la altul, frăţeşte vom gîndi.*

Aceste strofe respiră atmosfera celei mai curate prietenii şi, prin una din acele potriviri, pe care nu le datorăm hazardului, ci unui fel asemănător şi constant de a simţi al sufletului românesc, în ele se statornicesc impresii de o vieaţă: Alecsandri face din Elena, ce făcuse Asachi din Bianca, o chează a nestinsei iubiri pentru Italia.

Oda închinată Veneţiei, purcede din această asociaţie :

*O! Veneţio, mult măreaţă !
Cine a putut gusta
A iubirilor dulceaţă
In poetica ta vieaţă
Vecinic nu te va uita !*

Să nu pierdem din vedere că Alecsandri este poetul „Gintei latine“.

Desprindem, dintr'o convorbire a poetului cu Victor Emanuel, acest crâmpeiu semnificativ :

— Are dreptate Prinţul, căci am stimă şi simpatie pentru poporul românesc.

— *Poporul român* presimte această simpatie şi priveşte în persoana M. Voastre *pe şeful familiei latine, din care face şi el parte.*

Şi adăugăm, ca sprijin, un scurt citat din Ovidiu „Nu, ginta latină'n veci nu moare!“ . Vechiul substrat al rasei, îl postulează deci, energetic, şi Alecsandri !

Nici cu Duiliu Zamfirescu, acest iubitor al Italiei, mai apropiat de noi, nu ne îndepărtăm, cum e firesc, de linia indicată. El are simţ pentru frumosul naturii italiene : „Cînd pleci din Roma, ceea ce nu mai e artă, e senin de mare, e soare ori lună, e Neapole ori Anzio, ori Pompeiu, ori Castellammare, ori cîte şi mai cîte colţuri de o rară frumuseţe, pe care natura le-a dăruit cu îmbelşugare Coastelor Italiei“. (Pentru acest citat şi următoarele cf. Duiliu Zamfirescu *Poezii*, Ed. Mariana Rarincescu, Scrisul românesc, Craiova 1934, Studiul introductiv).

Legătura cu strămoşii se face dela sine : „De cînd umblu prin For şi prin Amfiteatrul flavian, de cînd trec pe sub arcurile de triumf, de cînd străbat galeriile — de atunci istoria romană mă farmecă, căci flavienii trăesc încă în Colosseu, familia iuliană în For şi antoninii în coloana lui Marc Aureliu Antoninul ; iar Regele Regilor, Impăratul, unul şi singur pentru noi, Traian, trăeşte în Forul roman, ici şi colo, peste tot şi e un mare dor împlinit de a vedea urmele vii şi a te încredinţa că te cobori din cel mai mare împărat ce l-a avut lumea“.

Și ce frumos regăsește el spiritul latinist, ardent întru cultul strămoșilor: „Pentru noi Romîni e un fel de datorie pioasă, un pelerinagiu la mormîntul bunilor noștri — și în afară de asta, cîștigi un soi de demnitate de convingere, recitînd istoria romană cu mîna pe piatra rece, care rămîne o mărturie eternă a trecutului“...

Adîncimea, seriozitatea, constanța iubitoare cu care sufletul românesc cuprinde Italia, rezultă cu prisosință din numeroasele citate înfățișate. La baza acestei atitudini, am putut găsi rațiuni de ordin subiectiv-național: glasul rasei; comunitatea de origini. Această conștiință de înrudire e la început totală, absolută, fără atenuări. În cea mai veche epocă stă cu totul sub semnul romanității, e viziunea din care crește spiritul latinist, urmat îndată de „paralelismul“ italianizant al lui Eliade.

Cu Alecsandri și Drăgușanu apare „vița“, „gînta“ comună. E vremea cînd și pe teren politic, Franța, Italia și românismul dunărean dau dovadă de strînsă solidaritate.

Evoluția ideilor a dus apoi la o formulă a vremii de azi, cînd cele mai vii conștiințe ale neamului nostru mențin temeurile înfrățirii romîno-italiene. N. Iorga, a cărui inimă era o mare clocotitoare, vorbește de „rasa morală“ (*Pentru Italia și Ce ne leagă de Italia* Buc. Universul 1936), iar Ovid Densusianu, cel mai desăvârșit reprezentant al clarității romînești, impune „latinitatea“ ca o formă spirituală distinctă, în lumina căreia studiază pe Dante sau simboștii francezi.

